

ZICHT OP ZONIËN

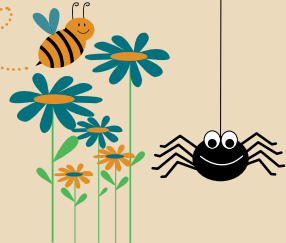
Lente / Zomer 2013

ZONIËNWOUd

6 FOCUS Gezocht: vrijwilligers



10 HET WOUd IN! Ga mee uit de bol



14 ZONIËN IN BEWEGING Nieuwe beheerplannen in de maak



3 Zoniën in BEELD

4 Zoniën KORT

6 Focus

Gezocht: vrijwilligers die het bos mee helpen versterken



9 Van de hak op de tak

Goudhaantje: kleinste Europese vogeltje
Esdoorn voelt zich thuis
Tonderzwam: 'natuurlijke aansteker'

10 Het woud in!

Ga mee uit de bol in het ZONIËNWOU!

12 Mijn Zoniën

Hotspot voor amfibieën

14 Zoniën in beweging

Vele handen voor nieuwe beheerplannen



Vele handen maken licht werk

Dat een tuin onderhouden veel werk vergt, weet iedereen. Minder bekend is dat er ook bij het beheer van landschap en natuur heel wat komt kijken. De natuur groeit en bloeit vanzelf, denken velen, maar niets is minder waar. Ook de natuur moet met de regelmaat van de klok een fikse opknapbeurt krijgen.

Vele handen maken licht werk. Daarom doen we een oproep aan iedereen die het ZONIËNWOU een warm hart toedraagt: steek samen met ons de handen uit de mouwen! Het doel: een robuust en vitaal woud waar planten en dieren het naar hun zin hebben. Vandaag zijn in het ZONIËNWOU al veel bevolgen vrijwilligers aan het werk, die van onschatbare waarde zijn. Maar het is essentieel dat hun enthousiasme zich verder verspreidt en nog meer mensen aansteekt.

Eind 2012 organiseerden we een open forum waar we ons samen met heel wat geïnteresseerden bogen over de vraag: 'Hoe kunnen we ons samen inzetten om het ZONIËNWOU te versterken?' Dat leverde heel wat creatieve en inspirerende ideeën op. Nu is het tijd om in actie te schieten. De komende maanden willen we samen met jullie een hele resem activiteiten op poten zetten.

De inzet voor het ZONIËNWOU gaat heel breed. Fysiek werk, zoals het aanplanten van jonge boompjes of het verwijderen van invasieve planten, is belangrijk om de biodiversiteit van het woud een boost te geven. Maar als vrijwilliger kun je er ook voor zorgen dat de natuurpracht en het belang van de bescherming van het ZONIËNWOU nog breder bekend worden. Bijvoorbeeld door jouw mooiste foto's te delen op onze nieuwe website www.zonienwoud.be. Of door dit magazine te verdelen bij andere geïnteresseerden.

De mogelijkheden om een steentje bij te dragen zijn legio, zoals je kunt lezen in 'Gezocht: vrijwilligers die het ZONIËNWOU mee helpen versterken' (pagina 6). In deze bijdrage gaan we na hoe andere natuurgebieden vrijwilligers en omwonenden betrekken bij het beheer van het gebied. We sprokkelde getuigenissen uit Frankrijk, Nederland, Limburg en Waals-Brabant en werden verrast door het rijke aanbod aan initiatieven. Laat je inspireren en gebruik die positieve energie om ook anderen te mobiliseren!

Stéphane Vanwijnsberghe, Patrick Huvenne, Jean-François Plumier



Schiet jij ook weleens beelden van het natuurschoon in het ZONIËNWOUd? Stuur dan je mooiste foto's in hoge resolutie (min. 300 dpi) naar info@zonienwoud.be.

De meest pakkende beelden krijgen een plaatsje in *Zicht op Zoniën!*



© Nicolas van de Vijver

Paringsdans

Een smaragdlangsprietmot klampt zich vast aan een wilde hyacint en kijkt uit over de paarse zee, die zoals altijd van april tot begin mei opwelt in het ZONIËNWOUd. Dat is ook voor deze dagactieve nachtvlinders het signaal om erop uit te vliegen. Met wat geluk kun je de mannetjes dan in groep zien dansen tussen de bomen. Zodra een vrouwtje voorbijvliegt, zoekt het dichtstbijzijnde mannetje erop af en trekt haar mee in het struikgewas. Wat volgt, laat zich raden.

Vleugelslag

Een blauwe reiger vliegt statig over de Ganzenpootvijver in Groenendaal. Dat hij zich hier waagt, heeft veel te maken met de talrijke smakelijke hapjes die hier rondzwemmen: snoek, rietvoorn, blankvoorn, bittervoorn, vetje, paling en zeelt. Naast vissen en amfibieën doen reigers zich ook te goed aan insecten en kleine zoogdieren.



© Nicolas van de Vijver



© Yves Adams

Even schuilen

Van over een stapel dode boomstronken kijken we uit over de drie hectare grote Ganzenpootvijver, die in het ZONIËNWOUd de grens vormt tussen Sint-Genesius-Rode en Hoeilaart. Die boomstronken liggen daar niet voor niets. Amfibieën zoals de vinpootsalamander, watersalamander en bruine kikker maken er dankbaar gebruik van om te schuilen en op zoek te gaan naar voedzame lekkernijen.

Sierlijk maar agressief

De Canadese gans is een prachtige, bijna zwaanachtige vogel. Wie haar zo sierlijk ziet bewegen, zou bijna vergeten dat deze exoot de natuur heel wat schade kan berokkenen. Canadese ganzen hebben nauwelijks natuurlijke vijanden en worden daardoor steeds talrijker. Bovendien verorberen ze zeldzame waterplanten en met hun mest rijken ze de oevers en waterpartijen aan, wat tal van bijzondere planten en dieren verdrijft. Bovendien kunnen ze door hun agressieve gedrag kwetsbare inheemse vogels verjagen.



© Luc Gennepier

Nieuwe wandelgids neemt je op sleeptouw



In vijf wandel- en fietstochten troont de wandelgids *Routes van het ZONIËNWOUd en zijn omgeving* je naar de mooiste plekken in het ZONIËNWOUd, weg van de platgetreden paden, maar zonder fauna en flora te verstoren. Elke dagtocht draait rond één centraal thema. Via de wandelgids ontdek je de sporen van het verleden in het landschap van vandaag. De wandelgids kwam tot stand door een samenwerking tussen de vzw De Vrienden van het ZONIËNWOUd en de Société Royale Belge de Géographie (SRBG).

'Routes van het ZONIËNWOUd en zijn omgeving' vind je voor 10 euro in de betere boekhandel en via de website van het SRBG: www.srbg.be.

www.zonienwoud.be online!

Het ZONIËNWOUd heeft een nagelnieuwe website: www.zonienwoud.be. Zo kom je alles te weten over het ZONIËNWOUd: de mooiste wandel- en fietsroutes, de opening van een B&B aan de rand van het woud, de eerstvolgende werkdag in het woud, de inrichting van een onthaalpoort, de resultaten van een onderzoek naar de vleermuizenpopulatie, het toekomstige beheer van het woud, ... Kortom, een website die alle ZONIËNWOUd-liefhebbers informeert, betreft en boeit. Dat alles in een fris design en een gebruiksvriendelijke navigatiestructuur. Met enkele muisklikken vind je de gewenste informatie.

Kijk snel op www.zonienwoud.be!



Welke toekomst wacht het ZONIËNWOUd?

Het klimaat verandert, de maatschappij evolueert razendsnel en het publiek heeft andere verwachtingen van natuurgebieden: aan die evoluties ontsnapt ook het ZONIËNWOUd niet. Hoe pakt het ZONIËNWOUd die uitdagingen het best aan? Die vraag stond op 29 november 2011 centraal tijdens het colloquium *Welke toekomst voor het ZONIËNWOUd?* van de Koninklijke Vlaamse Academie van België en l'Académie royale de Belgique. Wetenschappers en beheerders gaven een overzicht van recent onderzoek over het thema, met praktijkvoorbeelden uit binnen- en buitenland. Op basis daarvan formuleerden ze aanbevelingen voor een duurzaam beheer van het ZONIËNWOUd.

Het boek *'Welke toekomst voor het ZONIËNWOUd?'* kost 25 euro. Je kunt het bestellen via de website van De Vrienden van het ZONIËNWOUd www.amidsesoignes-zonienwoudvrienden.be of via Robert Baudemprez, Brouwerijstraat 46, 1910 Kampenhout, 0477 22 39 75 (8 euro verzendingskosten).





ZONIËNWOU op koers voor Unesco-erkenning



Na het Vlaamse en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zet nu ook het Waalse Gewest zijn schouders onder de kandidatuur van het ZONIËNWOU om erkend te worden als Unesco-werelderfgoed. Dat hebben de leden van de Commissie Leefmilieu van het Waals Parlement beslist.

Het ZONIËNWOU ligt verspreid over Vlaanderen, Brussel en Wallonië. De drie gewesten moeten het dus eens zijn over een gezamenlijke vraag om het ZONIËNWOU te laten erkennen als werelderfgoed. Nu de drie gewesten hun fiat hebben gegeven, kunnen zij gezamenlijk een dossier indienen bij de federale regering, die de officiële gesprekspartner is van Unesco. Het zou meteen de eerste keer zijn dat de drie gewesten samen één dossier bij Unesco indienen.

Europa riep het ZONIËNWOU enkele jaren geleden al uit tot Natura 2000-site, het Europese netwerk van natuurgebieden. De erkenning tot Unesco-werelderfgoed zou het draagvlak voor de bescherming van dat unieke woud aan de rand van de Europese hoofdstad ongetwijfeld nog vergroten.

Grafheuvels zijn wellicht pre-Romeins



Op het kruispunt van de Tumuliweg en de Tweebergenweg in Watermaal-Bosvoorde liggen twee tumuli: de ene is langwerpig, de andere bijna cirkelvormig. Sinds 2002 is die archeologische vindplaats beschermd. De site steekt uit boven een bosvalleitje en ligt op 300 meter van de neolithische vesting 'Bosvoorde-Vijvers'. Waarschijnlijk zijn het restanten van pre-Romeinse grafmonumenten. Grondig archeologisch onderzoek moet uitwijzen of dat inderdaad zo is. Om het historische monument ondertussen te beschermen zullen de grote beuken op de site geveld worden. Als ze omvallen, kunnen die mastodonten de grafheuvels immers beschadigen. Op termijn komt hier heide en droog weiland: met hun oppervlakkige wortels berokkenen die planten de archeologische vindplaats geen schade.



Gezocht: vrijwilligers die het ZONIËNWOU mee helpen versterken

In het ZONIËNWOU gonst het van de bedrijvigheid: vrijwilligers organiseren begeleide wandelingen, brengen planten en dieren in kaart, ontvangen bedrijven om samen in de natuur te werken, ... Voor het woud zijn die helpende handen van onschatbare waarde. Maar het ZONIËNWOU heeft nog meer enthousiaste vrijwilligers nodig. *Zicht op Zoniën* ging kijken hoe vrijwilligers in binnen- en buitenland zich voor 'hun' natuur inzetten. Laat je inspireren!

In het ZONIËNWOU zijn tal van vrijwilligers dagelijks in de weer: natuurgidsen leiden bezoekers rond in het woud, natuurkenners brengen de planten en dieren in kaart, enthousiaste omwonenden helpen amfibieën, drukingsgroepen zetten zich in voor het behoud en de bescherming van de waardevolle na-

tuur, vrijwilligers van natuurverenigingen verwelkomen bedrijven om samen een stukje ZONIËNWOU aan te planten of zwerfvuil te ruimen, ... Het aantal initiatieven van vrijwilligers voor de versterking van het ZONIËNWOU is schier eindeloos én van onschatbare waarde.

“Het sociale aspect vind ik belangrijk. Je werkt samen om het landschap mooier te maken. Dan krijg je interessante gesprekken en bouw je vriendschappen op.”

Dat citaat balt de voordelen van vrijwilligerswerk in de natuur treffend samen. Een vrijwilliger liet die uitspraak optekenen tijdens een quickscan-onderzoek in opdracht van het Nederlandse ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie. Daarbij onderzocht men de effecten van vrijwilligerswerk in landschapsbeheer in vier groene gebieden in Noord-Holland. De persoonlijke en maatschappelijke winst werd onderzocht vanuit

een sociaal-maatschappelijk, ecologisch, recreatief, educatief en economisch perspectief. Wat maakt de inzet van vrijwilligers zo waardevol voor de samenleving? Wat krijgt de vrijwilliger in ruil? En wat betekent zijn werk voor de natuur?

Aandacht voor natuur

Vrijwilligerswerk komt de natuur op vele vlakken ten goede. Door hun werk en toewijding brengen vrijwilligers de ecologische en landschappelijke waarden van 'hun' natuurgebied onder de aandacht bij natuurbeheerders en beleidsmakers. Dat ondervindt ook **Dries Gorissen**, beheerder van Bosland in Limburg. "Door mensen een stem te geven en hen te laten voelen dat ze mee het bos van de toekomst vormgeven, zien ze het maatschappelijke belang van natuurbescherming in. En zodra iets maatschappelijk belangrijk is, wint het ook aan politiek belang."

Dat bevestigt **Michèle Fourny** van Environnement-Dyle in Genappe: "Participatie is de beste manier om een breed publiek te sensibiliseren rond het belang van het stukje natuur in hun buurt en natuurbehoud in het algemeen. Mensen die zich inzetten voor de natuur, vertellen dat aan hun entourage. Zo creëren ze een breed draagvlak voor de bescherming van het natuurgebied."

Ecologische boost

Vrijwilligers zetten de natuur niet alleen op de politieke agenda. Anders dan veel natuurbeheerders hebben ze ook vaak de tijd en de middelen voor kleinschalige beheerwerken. Ze bestrijden invasieve exoten of maaien graslanden. Dat geeft de natuur een ecologische boost.

In de Fruittuinen in het Nederlandse Hoofddorp bijvoorbeeld maaien vrijwilligers het vochtige hooiland al jaren volgens de regels van de kunst. Door dat kleinschalige beheer is het aantal soorten insecten en vlinders sterk toegenomen. Op vergelijkbare terreinen in de omgeving, die minder intensief beheerd worden, is de ecologische diversiteit veel beperkter.

Bosland: kinderen boven!

Bosland ligt verspreid over de gemeenten Hechtel-Eksel, Lommel en Overpelt. Bosland noemt zich het kindvriendelijkste bos van Vlaanderen. Speelbossen, een reuzegrote zandbak, een blotevoetenpad, een bosleerpad, ... je vindt het er allemaal! Maar Bosland is ook het natuurgebied dat van bij de start inzette op een verregaande participatie en inspraak van inwoners, bezoekers en andere belanghebbenden.

Meer info: www.bosland.be

In weer en wind

Onderzoek naar de relatie tussen groen in de stad en sociale cohesie toont aan dat participatie in natuur ook een belangrijke sociale rol speelt. De gezamenlijke inzet voor natuur en landschap creëert onderlinge verbondenheid en bevordert de sociale cohesie.

Michèle Fourny: "In de gietende regen, als het vriest, tijdens een hittegolf ... de vrijwilligers van Environnement-Dyle werken samen in weer en wind om de natuur op te krikken. Dat zorgt voor een sterk groepsgevoel en motiveert ons om onze inspanningen onverdroten voort te zetten."

De beste garantie

Het brede publiek mee laten genieten van de natuurpracht in hun gebied: voor veel vrijwilligers is dat een van de belangrijkste doelstellingen.

Die bredere toegankelijkheid trekt meer recreanten en omwonenden aan, waardoor ook zij zich meer betrokken voelen bij het gebied. En dat is de beste garantie voor een duurzame bescherming. Dries Gorissen: "Door zich actief in te zetten voor de natuur in hun buurt, eigenen vrijwilligers zich de natuur een stukje toe. Ze beseffen hoe belangrijk het is om de natuur te beschermen en dat dat heel wat investeringen vergt."

Onschatbaar

"Een ander belangrijk voordeel van vrijwilligerswerk is de economische winst", zegt Michèle Fourny. Uit onderzoek aan de KU Leuven blijkt dat in België 1 à 1,4 miljoen vrijwilligers actief zijn. Dat is goed voor 76.000 tot 250.000 voltijdse banen. Het werk dat vrijwilligers allemaal samen verzetten, is van onschatbare waarde voor de samenleving. Niet alleen op financieel vlak; ook de gezondheid en ons algemene welzijn hebben daar baat bij.

Suikerfabriek wordt vogelparadijs

Van 1870 tot 2004 was de suikerfabriek van Genappe een van de grootste van het land. De voormalige bassins zijn nu vijvers waar heel wat bijzondere vogels overwinteren of neerstrijken tijdens hun trek naar het noorden. Sinds de sluiting van de suikerfabriek zet de vereniging Environnement-Dyle zich in voor het behoud en de bescherming van dat waardevolle brokje natuur.

Meer info: www.environnement-dyle.be

5X aan de slag in de natuur

Ook het ZONIËNWOU
heeft vrijwilligers als
jou hard nodig!

Op www.zonienwoud.be/participatie
ontdek je hoe jij je kunt inzetten
voor het woud.

1. Scholen in de weer

Bosland stelt zich al van bij het begin voor als het kindvriendelijkste bos van Vlaanderen. Dries Gorissen: "Kinderen zijn onze belangrijkste doelgroep. Het zijn de beste ambassadeurs, omdat je via kinderen ook volwassenen kunt bereiken. We werken samen met lokale scholen die hier in het kader van bezinningsdagen een dag komen werken in de natuur. Na een educatieve rondleiding door de boswachter gaan de kinderen aan de slag: ze voeren kleine beheertaken uit, zoals het verwijderen van opschietende boompjes op de heide."



2. Teambuilding

Op vraag van bedrijven organiseert Environnement-Dyle regelmatig natuurwerkdagen in het natuureservaat van de vroegere suikerfabriek in Genappe. Werknemers komen dan een dag op teambuilding: ze maaien grasland of bestrijden exoten. Michèle Fourny van Environnement-Dyle: "In samenwerking met het Département Nature et Forêts, de beheerder van dat gebied, maken wij praktische afspraken en we leveren het materiaal voor alle vrijwilligers."



3. Bomen planten in het woud

Ook in het ZONIËNWOU steken heel wat bedrijven de handen uit de mouwen. Organisaties en serviceclubs als Eurocontrol, Carlson Rezidor Hotel Group en Lions Club planten als teambuildingactiviteit een stukje ZONIËNWOU aan. Ronny Mattelaer van Natuurgroep ZONIËNWOU: "De plantputten worden op voorhand gegraven en het Agentschap voor Natuur en Bos stelt uiteraard ook de nodige spaden en het plantgoed ter beschikking. De mensen vinden het leuk dat hun naam op de geplante bomen prijkt, zodat ze achteraf met de kinderen eens kunnen komen kijken. Na afloop krijgt elke deelnemer een diploma."



4. Peters en meters tegen exoot

In het Forêt de Fontainebleau ten zuiden van Parijs gaan vrijwilligers de strijd aan met de karmozijnbes, een invasieve exoot die inheemse planten verdrukt. Elke vrijwilliger is als peter of meter verantwoordelijk voor een deel van het bos. Het hele jaar door organiseert 'Les raisins de la colère' ook werkdagen. Dan is iedereen welkom om mee de handen uit de mouwen te steken.



5. Bewoners in de bres voor natuur

In Ten Boer, ten noorden van Groningen, zijn de bewoners begaan met het bos aan de rand van hun gemeente. Ze hebben zich verenigd en organiseren zelf natuurwerkdagen in het Ten Boersterbos. Ze bekijken welke werken nodig zijn en overleggen met de beheerder, het Nederlandse Staatsbosbeheer, hoe ze die zullen uitvoeren. Het resultaat is indrukwekkend: wandelpaden zijn opgeknapt, bloeiende bosranden en een ijsvogelwand verschenen, berenklauwen verdwenen, een vleermuizentoren werd opgericht en alle snoeiwerkzaamheden zijn uitgevoerd. Het gebied schittert als nooit tevoren.

Wat bloeit en groeit er in het ZONIËNWOU?
Duik mee in de wereld van de dieren en planten die zich dit seizoen laten opmerken in het woud!



Goudhaantje: kleinste Europese vogeltje

Amper 4 tot 7 gram weegt het goudhaantje. Met zijn lengte van 9 centimeter is hij het kleinste Europese vogeltje. Hij houdt vooral van naaldbomen, zoals grove den, lork en fijnspar. Hoewel het

ZONIËNWOU vooral uit loofbos bestaat, vind je het goudhaantje er ook. Met wat geluk zie je hem schichtig van boom naar boom fladderen. Hoog in de boomkruinen gaat hij op dunne takjes op zoek naar smakelijke hapjes, het liefst insecten.

Het goudhaantje is erg gevoelig voor koude. Vooral tijdens sneeuwrijke winters heeft hij het moeilijk om voldoende eten te vinden. Hoe strenger de vorst, hoe minder goudhaantjes de winter doorkomen. In het ZONIËNWOU neemt het aantal broedende goudhaantjes de laatste jaren gelukkig gestadig toe.

Esdoorn voelt zich thuis in het ZONIËNWOU

De esdoorn heeft een misleidende naam: hij behoort niet tot de familie van de es (oleaceae) en hij heeft geen dorens. Hoe kun je hem dan wel herkennen? Aan het handvormige blad, zijn gladde, dunne schors en de vruchten die je dankzij hun vleugels als een helikopter kan laten tolleren.

In onze streken is vooral de gewone esdoorn wijd verspreid. Ook de Noorse esdoorn, die je met zijn puntig uitlopende bladlobben gemakkelijk met een plataan kunt verwarren, kun je in onze bossen spotten. De kleinere veldesdoorn daarentegen, met kleiner blad, is veel zeldzamer.

In het ZONIËNWOU, dat voor 70 procent uit beuk bestaat, is de gewone esdoorn met 2 procent de vierde loofboomsoort, na zomereik (13%) en wintereik (2%). In de toekomst zal hij nog meer te zien zijn, want van nature plant hij zich gemakkelijk voort. Als jonge boom verdraagt hij ook goed schaduw. Dat is goed nieuws voor de biodiversiteit in het bos, want het dode hout trekt tal van zeldzame zwammen, lichenen en mossen aan.



‘Natuurlijke aansteker’ vindt opnieuw zijn weg naar het ZONIËNWOU

Tonderzwammen waren tot enkele decennia geleden een zeldzame verschijning in het ZONIËNWOU. Ze voelen zich enkel thuis op dik, dood hout en kwijnende bomen. Die werden vroeger systematisch uit het bos verwijderd, en dat was niet naar de zin van de tonderzwammen.

Sinds enkele jaren mogen dode en stervende bomen opnieuw hun gang gaan. En dat is een opsteker voor veel andere soorten, vooral kevers en paddenstoelen. Ook de tonderzwammen doen het opnieuw goed. In het ZONIËNWOU kom je twee soorten tonderzwammen vrij vaak tegen: de gewone tonderzwam (*fomes fomentarius*) en de platte tonderzwam (*ganoderma lipsiense*).

De naam ‘tonderzwam’ of ‘tondelzwam’ vertelt iets over hoe ze vroeger gebruikt werden. Tot in het begin van de twintigste eeuw maakte men vuur met tonderzwam. In een metalen doosje, de tondeldoos, werden de fijn gemalen zwammen bewaard. Een vuursteentje en een koolstofhoudende ijzeren ring deden de rest. Ook de 5.300 jaar oude ijsmummie Ötzi, die werd gevonden op de Hauslabjochgletsjer op de grens tussen Oostenrijk en Italië, had tonderzwam bij zich.

Ga mee uit de bol in het ZONIËNWOUd



Een verjaardagsfeestje, een vrije namiddag, stralend lenteweer, ... Alle redenen zijn goed om al spelend het bos in te trekken. Neem je vrienden mee op sleeptouw in het ZONIËNWOUd en beleef dolle pret met deze spelletjes!

1. Kwaak of brul je familie bijeen

Wat? Een zoekspel over dierengeluiden
Waar? Open plek in het bos
Leeftijd? Tussen 6 en 12 jaar
Min./max. aantal spelers? 10 tot 24
Duur? 10 minuten
Spelleider? 1

**KWAAK
KWAAK**

IK NEEM MEE:

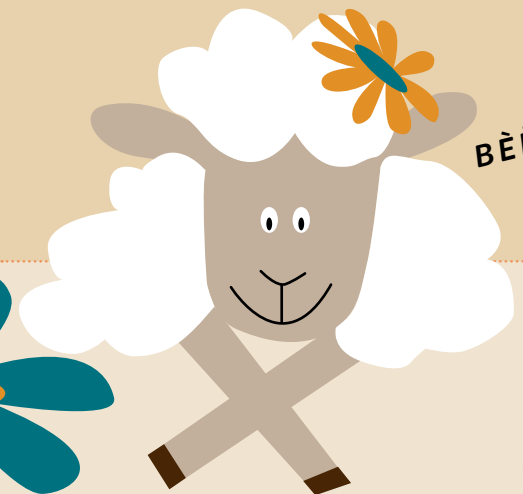
Kleine foto's van vier dieren. Breng voor elke speler een foto mee.

Eerst dit:

Toon de spelers de foto's van de vier verschillende dieren. Dat kunnen vier boerderijdieren zijn of vier dieren die je vaak ziet in het landschap waar je het spel speelt. Imiteer samen het geluid van elk dier (spechten roffelen, schapen blaten, bijen zoemen, kikkers kwaken). Geef elke speler een foto met daarop een van de vier dieren. Let op, laat die foto niet aan elkaar zien!

En nu: spelen maar!

De 'dieren' verspreiden zich over het terrein. Hou genoeg afstand van elkaar. Op het signaal van de spelleider bootsen de spelers het geluid van 'hun' dier na. Zo proberen ze zo snel mogelijk bij elkaar te komen (familiehereniging). Met de kaartjes controleren ze of ze bij de juiste familieleden zijn beland. Welke diersoort vindt het snelst zijn familie?



BÈÈÈÈÈÈ

WAAROM MAKEN DIEREN GELUIDEN?

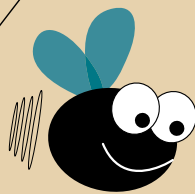
Dieren communiceren niet zoals mensen. Ze maken geluiden om verschillende redenen:

- om 'contact' met elkaar te leggen: wolven huilen om hun soortgenoten terug te vinden;
- om alarm te slaan: als een voorbijganger of een roofdier nadert, waarschuwen vogels hun soortgenoten met een alarmroep;
- om voedsel te bedelen: jonge vogels sporen hun ouders zo aan om op zoek te gaan naar voedsel;
- om de aandacht van vrouwtjes te trekken: bronstige herten 'burlen' om hinden naar hun territorium te lokken. Ook vogels en kikkers tjiipen en kwaken erop los om vrouwtjes te verleiden;
- om mannelijke soortgenoten te imponeren: apen en leeuwen brullen om indruk te maken op andere mannetjes.



2. Vang zoveel mogelijk diertjes in je web

Wat? Een tikspel met een hongerige spin
Waar? Open plek in het bos
Leeftijd? Tussen 6 en 12 jaar
Min./max. aantal spelers? 10 tot 20
Duur? 20 minuten
Spelleider? 1



IK NEEM MEE:

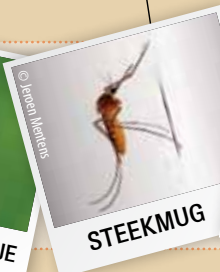
Een foto van een spin en foto's van kleine dieren (insecten, ongewervelden, per dier twee dezelfde foto's). Je kunt foto's gebruiken van een steekmug, kever, vlieg, lieveheersbeestje, ...



KEVER



LIEVEHEERSBEESTJE



STEEKMUG



VLIEG

Eerst dit:

Eén speler krijgt de foto van de spin. Verdeel de rest van de foto's onder de andere deelnemers. De spelers houden de foto goed zichtbaar voor zich of hangen de foto aan een touwtje om hun nek. Van elk dier zijn er twee dezelfde kaartjes (twee vliegen, twee lieveheersbeestjes, ...). Alle spelers vormen een kring. Zorg ervoor dat spelers met dezelfde foto nooit naast elkaar staan. De spin staat in het midden.

En nu: spelen maar!

De spin vertelt eerst welk dier ze wil opeten. Als ze zin heeft in een vlieg, dan verwisselen de twee vliegen van plaats in de kring. Let op, ze mogen de kring niet langs de buitenkant verlaten! De spin probeert een van de twee vliegen te tikken. Als dat lukt, is de vlieg 'opgegeten' en wordt ze spin. De 'oude' spin krijgt dan het kaartje van de vlieg.



Deze spelen zijn ontwikkeld door het departement Leefmilieu, Natuur en Energie en gebundeld in het *Natuurspelenboek*.

Wil je meer leuke natuurspelen ontdekken? Bestel dan het boek via www.devroente.be. Via die link kun je ook de pdf gratis downloaden.

ZONIËNWOUDE: hotspot voor amfibieën

Amfibieën hebben het niet gemakkelijk in het ZONIËNWOUDE. Ze zijn vaak slachtoffer van het verkeer, vervuild water maakt hen ziek en ze vallen ten prooi aan uitgezette vissen. Hoe kunnen we die bijzondere diertjes alle kansen geven?

Rond deze tijd van het jaar ontwaken amfibieën uit hun winterslaap. Ze gaan instinctief op zoek naar beken en poelen om te paren en eitjes te leggen. Amfibieën houden hun winterslaap verstopt onder bladeren en takken of in de grond. Zodra het kwik boven de 7 graden stijgt en de eerste voorjaarsbuien vallen, geeft hun biologische klok het signaal dat het tijd is om hun schuilplaats te verlaten en naar het water te trekken. Maar die tocht wordt veel diertjes fataal: ze moeten vaak drukke verkeerswegen oversteken om hun voortplantingsgebied te bereiken. Kruist een auto hun pad, dan worden ze platgereden of weggekatapulteerd.

Levensgevaarlijk

Ook in het ZONIËNWOUDE zijn er gevaarlijke kruispunten: de Duboislaan tussen Groenendaal en Sint-Genesius-Rode, de Vlaktedreef en de Duisburgse Steenweg in Tervuren, aan het Rood Klooster in Oudergem, de Vuurkeienweg langs de grote vijver van Bosvoorde en aan de Charles-Albertlaan in Watermaal-Bosvoorde. Gelukkig komen langs die wegen een hele schare vrijwilligers in actie, die de dieren in het voorjaar veilig helpen oversteken (zie kader). Ook een aantal inrichtingswerken, zoals het graven van greppels die de dieren naar de waterpunten leiden, vermindert het gevaar om overreden te worden.

Maar het drukke verkeer is niet het enige wat de amfibieën parten speelt. Volgens de atlas *Amfibieën en Reptielen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest* leidde ook het uitzetten van vissen, vooral karpers, in een aantal poelen en vijvers tot een sterke afname van het aantal amfibieën. Bovendien verontreinigt het huishoudelijke afvalwater, dat op te veel plaatsen nog rechtstreeks in waterlopen terechtkomt, het grond- en oppervlaktewater. Ook daar hebben de amfibieën last van. Soorten die van de zon houden, vinden in het woud bovendien weinig open, zonnige plekje.

Help amfibieën overleven

Hoe kunnen we de amfibieën uit het ZONIËNWOUDE alle kansen geven om te overleven? De bronnen en beekjes in het woud moeten beschermd worden. De waterkwaliteit is van levensbelang voor die kwetsbare dieren. Proper water is dus de eerste zorg. Groenafval op de oever blijft het best liggen als schuilplaats voor kikkers, padden en salamanders. Ook in dood hout voelen amfibieën zich opperbst. Het biedt beschutting en ze vinden er een overvloed aan lekkere hapjes, zoals kevers en torren.



Vrijwilligers helpen amfibieën oversteken

De Vlaktedreef verbindt Tervuren en Jezus-Eik en loopt dwars door het ZONIËNWOUDE. Ook hier beginnen duizenden padden, kikkers en salamanders straks aan de grote trek van hun slaapplek naar een voortplantingspoel. Om te vermijden dat de diertjes worden platgereden, zijn hier oversteektunnels en geleidingswanden aangelegd. Al sinds de jaren 1980 ijveren vrijwilligers van natuurvereniging Natura Zoniën voor die structurele maatregelen. Nu liggen er over een afstand van meer dan een kilometer elf tunnels.

Wil jij de amfibieën van het ZONIËNWOUDE ook een duwtje in de rug geven? Dat kan! Kijk op <https://sites.google.com/site/naturazonien> of mail naar kathleen.verreth@telenet.be voor meer info over de paddenoverzetacties in Tervuren.

Ontdek de amfibieën van het ZONIËNWOUd



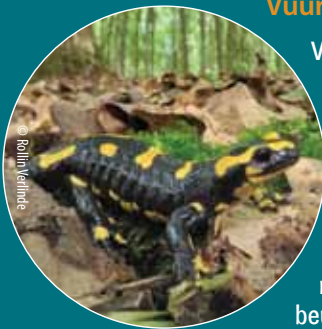
Het logge silhouet van de gewone pad is bekend. Met haar grote lichaam en wratachtige huid herken je haar makkelijk. De gewone pad leeft vooral in het schemerduister en 's nachts. Ze verschuilt zich graag in dicht struikgewas en verorbert insecten zoals naaktslakken, springstaarten, bladluizen en regenwormen.

Gewone pad



De bruine kikker vind je in open gebieden, maar ook in bossen en moerassen. Hij is vooral 's nachts actief; overdag houdt hij zich schuil in dichte en vochtige grassen en struiken. Op weg naar de voortplantingspoelen leggen kikkers soms wel een kilometer af. Zodra de eitjes gelegd zijn, vertrekken de volwassen exemplaren opnieuw naar hun stek op het land. In het ZONIËNWOUd vind je de bruine kikker vooral in vochtige boszones.

Bruine kikker



Vuursalamanders herken je aan hun glanzend zwarte kleur met heldergele vlekken. De vuursalamander is een echte bossoort. Hij woont in schaduwrijke en vochtige bossen en wouden met veel dood hout, vooral beuken- en eikenbossen. In het ZONIËNWOUd komt hij voor in de Vuilbeekvallei in Ukkel en Watermaal-Bosvoorde.

Vuursalamander



Alpenwatersalamanders hebben een opvallende oranjerode buik en een donker marmerpatroon op de rug. Ze houden van schaduw en leven in poelen, kleine vijvers, grachten en sloten, karrensporen en zelfs kunstmatige veedrinkbakken. In het ZONIËNWOUd nestelen ze zich op vochtige plekken. Toch heeft de alpenwatersalamander het moeilijk, omdat veel plassen en poelen in de zomer uitdrogen. Ook de uitgezette vissen in de nabijgelegen vijvers bemoeilijken zijn voortplanting.

Alpenwatersalamander



Het kleine broertje van de alpenwatersalamander heeft een bruine bovenkant met donkerbruine vlekken. De kleine watersalamander voelt zich thuis in zonnig, stilstaand water met een slijkerige bodem. Hij houdt zich vooral op in parken en tuinen. Omdat hij zonnigere oorden verkiest, tref je hem minder vaak in het ZONIËNWOUd dan de alpenwatersalamander.

Kleine watersalamander



De vinpootsalamander heeft een bruinegeklepte rug en een gele streep over zijn buik. Hij houdt zich schuil onder stronken, stenen, dode bladeren en soms in kelders van frisse, vochtige woningen. Met wat geluk zie je hem 's nachts in het water bij het licht van een zaklamp. Hij vertoeft het liefst in poelen, karrensporen, vijvers en bronnen aan de rand van bossen, zoals in de vochtige zones van het ZONIËNWOUd.

Vinpootsalamander




De kamsalamander is een grote, donkere salamander met een ruwe huid en witgespikkelde flanken. Hij woont in gebieden met hagen, houtwallen, rijen knotbomen, rietkragen en vochtige bosjes. De kamsalamander plant zich voort in zonnige en permanente poelen, vijvers en geulen. In het ZONIËNWOUd werd hij gespot in de Kleine Flossendelle in Tervuren. Maar omdat hij vooral van zonnige plekjes houdt, vindt hij in het ZONIËNWOUd niet altijd zijn gading.

Kamsalamander

Beheerplannen ZONIËNWOUDE in de maak

Veel handen voor nieuwe beheerplannen ZONIËNWOUDE

Hoe ziet het ZONIËNWOUDE er straks uit? Het antwoord op die vraag werken de beheerders van het woud, in samenspraak met omwonenden en betrokken organisaties, uit in een beheerplan. Dat beschrijft hoe het woud de komende jaren zal evolueren. De ambities: de biodiversiteit van die Europese topnatuur versterken, het ZONIËNWOUDE beter wapenen tegen klimaatverandering, de bezoekers een kwaliteitsvol en eenvormig onthaal bieden, en bovenal zorgen voor een duurzaam evenwicht in de zorg voor biodiversiteit, een kwaliteitsvolle houtproductie en aangename bosbezoeken. In 2013 kan elke burger de beheerplannen raadplegen en zijn opmerkingen geven. Jij bent aan zet!



Het ZONIËNWOUd ligt op het grondgebied van het Vlaamse, Brusselse Hoofdstedelijke en Waalse Gewest. In 2008 hebben de drie gewesten afgesproken om het beheer van het woud zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. Hoe het woud er straks moet uitzien, hebben ze vastgelegd in de structuurvisie voor het ZONIËNWOUd.

Elk gewest vertaalt die visie op zijn beurt in een eigen beheerplan. Dat plan beschrijft waar de beheerders met het woud naartoe willen en hoe ze die doelstelling willen bereiken. Aan het ontwerp van het Vlaamse beheerplan wordt momenteel de laatste hand gelegd. Het Agentschap Natuur en Bos (ANB) organiseert deze zomer een openbaar onderzoek. Het beheerplan zal ter inzage liggen in de kantoren van het ANB in Groenendaal. Elke burger kan hierop zijn opmerkingen, adviezen en bezwaren indienen.

Voor het Brusselse beheerplan worden nu de krijtlijnen uitgezet. Het huidige Brusselse beheerplan voor het ZONIËNWOUd werd in 2003 goedgekeurd voor een periode van 24 jaar. Maar in de afgelopen tien jaar hebben belangrijke

veranderingen de context hertekend. Daarom legt het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest vandaag de laatste hand aan een nieuw beheerplan, dat rekening houdt met de klimatologische veranderingen, de erkenning als Natura 2000-gebied en de structuurvisie voor het ZONIËNWOUd. Een werkgroep met vertegenwoordigers van Monumenten en Landschappen, Ruimtelijke Ordening en Stedenbouw, alsook vertegenwoordigers van de verenigingen buigt zich momenteel over het dossier. Daarna kan het openbaar onderzoek geopend worden om de bevolking te raadplegen over de plannen. Dan komen er infovergaderingen voor het grote publiek in de gemeenten rond het ZONIËNWOUd.

Ten slotte wordt ook het huidige Waalse beheerplan dit jaar in een nieuw jasje gestoken. Wellicht tegen eind dit jaar stelt het Waalse Gewest de plannen voor in een openbaar onderzoek.

Hou www.zonienwoud.be in de gaten. Daar vind je de stand van zaken over de opmaak van de beheerplannen.

DE KRIJTLIJNEN VAN DE BEHEERPLANNEN

Een robuuster woud

Een veranderend klimaat, de toenemende bevolkingsdruk, ... het ZONIËNWOUd staat de komende decennia voor belangrijke uitdagingen. Het nieuwe beheerplan moet het woud robuuster maken om die uitdagingen beter aan te gaan. Vandaag bestaat het ZONIËNWOUd voor 70 procent uit beukenbos. Dat maakt het woud kwetsbaar. Steeds meer wetenschappelijke studies tonen aan dat de klimaatverandering ook gevolgen heeft voor het ZONIËNWOUd. De steeds drogere en warmere zomers maken de 'Zoniënbeuk' minder vitaal en weerbaar. In het woud moeten daarom meer boomsoorten komen die goed reageren op de verwachte klimaatverandering. In de volgende twintig jaar zal een deel van het woud evolueren van homogeen (beuken)bos naar inheems gemengd bos waar struiken, jonge boompjes en oudere exemplaren elkaar afwisselen.

Natura 2000

Sinds 2007 behoort het ZONIËNWOUd tot Natura 2000, het Europese netwerk van natuurgebieden. Dat vraagt extra beschermingsmaatregelen om Europese topsoorten zoals de vlermuizenpopulatie meer overlevingskansen te bieden. Meer dood hout en een rijke schakering aan verschillende boomsoorten van uiteenlopende leeftijd: het zijn concrete voorbeelden van maatregelen die in de nieuwe beheerplannen geïntegreerd moeten worden.

Een hartelijk onthaal

Bezoekers zullen het woud binnenwandelen via zes 'onthaalpoorten'. Dat zijn goed bereikbare startplekken met tal van faciliteiten: goed onderhouden en gemarkeerde wandelpaden, rustbanken, bezoekersinformatie, gelegenheid om iets te eten en te drinken. De poorten vangen de grootste bezoekersstroom op. Zo beschermen ze de kwetsbare kern van het woud.

Eén identiteit

Het hele woud krijgt straks ook dezelfde herkenbare identiteit. Vanaf 2013 worden de infoborden en het bosmeubilair in het woud geleidelijk aan vervangen. Banken, tafels, wegwijzers, pictogrammen: overal in het woud zullen ze duidelijk herkenbaar en uniform zijn, of je nu op Vlaams, Brussels of Waals grondgebied bent.

Hout van topkwaliteit

Het ZONIËNWOUd produceert hout van uitzonderlijke kwaliteit. Jaarlijks wordt meer dan 20.000 m³ hout op een duurzame manier gekapt. Het hout uit het ZONIËNWOUd beschikt over certificaten van duurzaam bosbeheer. Voor Vlaanderen en Brussel is dat het FSC-certificaat; in Wallonië het PEFC-label. De kwaliteit van de houtproductie op een duurzame manier verbeteren, dat is de ambitie van de beheerplannen. Meer info: www.fsc.be, www.pefc.be

Activiteitenkalender

Datum en uur	Activiteit / Plaats van afspraak	Organisator	Meer info	Taal
MAART				
19/3 – 19u30	Nacht van de Geschiedenis: van houthakker tot bosbeheerder – historische wandeling en voordracht GC Wabo, Delleurlaan 39-43, Watermaal-Bosvoorde	Davidsfonds Oudergem/ Watermaal-Bosvoorde	Inschrijven wordt aangeraden! Dat kan via Willy Stroobants: 02 672 21 30 of stroobantsinbrussel@skynet.be.	NL
24/3 – 10u	Voorjaarsbloei in het park Tournay-Solvay Aan de ingang van het park Tournay-Solvay in Bosvoorde naast de parking van het station van Bosvoorde	Tournesol asbl Zonnebloem vzw	www.tournesol-zonnebloem.com	FR
APRIL				
14/4 – 14u	Waterhuishouding in het Zoniënwoud Bosmuseum Jan Van Ruusbroec, Duboislaan 6, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwoud	www.ngz.be	NL
21/4 – 10u	De vogels in onze parken en tuinen Aan de ingang van het park Tournay-Solvay in Bosvoorde naast de parking van het station van Bosvoorde	Tournesol asbl Zonnebloem vzw	www.tournesol-zonnebloem.com	FR
28/4 – 8u-19u	Zoniënmars: ontdek muziek en beeldende kunsten langs trajecten van 5-10-15-25 km GC Wabo, Delleurlaan 39-43, Watermaal-Bosvoorde	Gemeenschaps- centrum WaBo	www.wabo.be	NL
28/4 – 10u	Kunstenaars vertellen het verhaal van bijzondere bomen GC Wabo, Delleurlaan 39-43, 1170 Watermaal-Bosvoorde	Gemeenschaps- centrum WaBo	www.wabo.be Inschrijven via rasa@fo.am	NL
MEI				
12/5 – 14u	Tussen het bos de bomen zien Bosmuseum Jan Van Ruusbroec, Duboislaan 6, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwoud	www.ngz.be	NL
19/5 14u-16u30	Begeleide wandeling GC Wabo, Delleurlaan 39-43, Watermaal-Bosvoorde	Gemeenschaps- centrum WaBo	www.wabo.be	NL
26/5 14u-16u30	Informatiewandeling rond het nieuwe beheerplan van het domein van de Koninklijke Schenking in Tervuren Parking Eikestraat, Tervuren	Dienstencentrum voor Bosbouw	info@dcb-net.be	NL
JUNI				
2/6 – 13u	Opening hengelseizoen met jeugdhengelininitiatie Vossemvijver, Tervuren	Provinciale Visserij- commissie Vlaams- Brabant	Inschrijven voor 10 mei via patricia.leenaerts@lne.vlaanderen.be	NL
9/6 – 10u	Het leven rond de vijver Aan de ingang van het park Tournay-Solvay in Bosvoorde naast de parking van het station van Bosvoorde	Tournesol asbl Zonnebloem vzw	www.tournesol-zonnebloem.com	FR
9/6 – 14u	Vlinders en ander rondvliegend grut Bosmuseum Jan Van Ruusbroec, Duboislaan 6, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwoud	www.ngz.be	NL
15/6 en 22/6 21u	Vuurvliegjeswandeling Parking Ganzepootvijver, Duboislaan, Hoeilaart	Natuurpunt Sint- Genesius-Rode en Natuurgidsen Zuidwest-Brabant	www.natuurpuntrode.be	NL
JULI				
14/7 – 14u	Zomer in het bos Bosmuseum Jan Van Ruusbroec, Duboislaan 6, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwoud	www.ngz.be	NL
AUGUSTUS				
11/8 – 14u	Wandeling met een knipoog naar Jules Auguste Alexandre Dubois Bosmuseum Jan Van Ruusbroec, Duboislaan 6, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwoud	www.ngz.be	NL
31/8 – 20u30	Vleermuizenavondwandeling Parking Kasteel van Groenendaal, Duboislaan 14, Hoeilaart	Natuurpunt Sint-Genesius-Rode	www.natuurpuntrode.be	NL

Zicht op Zoniën wordt gerealiseerd door het Agentschap voor Natuur en Bos, Leefmilieu Brussel en Département de la Nature et des Forêts, DGARNE-SPW.

Verantwoordelijke uitgever:

Dirk Bogaert, Kon. Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel
J.P. Hannequart & R. De Laet, Gulledele 100, 1200 Brussel
Claude Delbeuck, avenue Prince de Liège 15, 5100 Jambes

Druk: Artoos

Redactie en realisatie: Pantarein Publishing en 21 Solutions

Met dank aan: Olivier Beck, Wilfried Emmerechts, Michèle Fourny, Dries Gorissen, Pierre Kestemont, Isabelle Masson, Michel Maziers, Jean-Christophe Prignon, Dirk Raes, Ronny Van Caenenberg, Kris Vandekerckhove

